

Тому й виникає потреба у створенні дидактичних умов професійної підготовки студентів педагогічних ВНЗ як суб'єктів інноваційної діяльності.

Проте у педагогічній науці не розроблено проблему інноваційних форм і методів навчання як у загальноосвітніх, так і у вищих навчальних закладах. Вона і досі залишається відкритою.

Література

1. Загвязинский В.И. Инновационные процессы в образовании и педагогическая наука / В.И. Загвязинский // Инновационные процессы в образовании. – Тюмень, 1990. – С. 5–14.
2. Коджаспирова Г.М. Словар по педагогике (междисциплинарный) / Г.М. Коджаспирова, А.Ю. Коджаспиров. – М. : ИКЦ “МарТ” ; Ростов н/Д : МарТ, 2005. – 448 с.
3. Кузьмин С.В. Инновационная деятельность педагогического коллектива как фактор его развития : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.01 / С.В. Кузьмин. – Ярославль, 2003.
4. Лапин Н.И. Человеческий фактор в нововведениях / Н.И. Лапин, Б.В. Сафронов // Психологический журнал. – 1985. – № 4.
5. Осухова Н.Г. Проблемы функционирования педагогических инноваций / Н.Г. Осухова, В.А. Рахматшаева // Инновационные процессы в образовании. – Тюмень, 1990. – С. 25–29.
6. Пинский А. О культурно-образовательных инициативах и инновационных школах / А. Пинский // Мир образования. – 1997. – № 3. – С. 21.
7. Пискарева И.Е. Формирование готовности будущих учителей к инновационной деятельности : автореф. дис. ... канд. пед. наук / И.Е. Пискарева. – Ярославль, 2000. – 23 с.
8. Попова О.В. Становлення і розвиток інноваційних педагогічних ідей в Україні у ХХ ст. / О.В. Попова ; Харк. держ. пед. ун-т ім. Г.С. Сковороди. – Х. : ОВС, 2001. – 256 с.
9. Пригожий А.И. Нововведения: стимулы и препятствия (социальные проблемы инноватики) / А.И. Пригожий. – М. : Политиздат, 1989. – 271 с.
10. Пригожий А.И. Нововведения: стимулы и препятствия (Социальные проблемы инноватики) / А.И. Пригожий. – М. : Новая школа, 1997. – 352 с.
11. Рац М.В. Размышления об инновациях / М.В. Рац, М.Т. Ойзерман // Вопросы методологии. – 1991. – № 1. – С. 8–19.
12. Слостенин В.А. Педагогика: Инновационная деятельность / В.А. Слостенин, Л.С. Подымова. – М. : Издательство Магистр, 1997. – 308 с.
13. Яблонський В. Щодо концепції реформування вищої освіти в Україні [Електронний ресурс] / В. Яблонський. – Режим доступу: <http://www.anvsu.org.ua/index.files/ArticlesJablonskiy1.htm>.

ЧОРНА С.С.

ПРИНЦИПИ ФОРМУВАННЯ ПЕДАГОГІЧНОЇ КУЛЬТУРИ МАЙБУТНЬОГО ВИКЛАДАЧА ВИЩОЇ ШКОЛИ В УМОВАХ МАГІСТРАТУРИ

Радикальні зміни в українському суспільстві створюють передумови для визначення загальної стратегії сучасної системи вищої освіти, яка вимагає підготовки фахівців-професіоналів, що поєднують у собі глибокі гуманістичні переконання, фундаментальні теоретичні знання й ретельну практичну підготовку. Стратегічні напрями розвитку вищої освіти визначено Конституцією України, Законами України “Про освіту”, “Про вищу освіту”, Національною доктриною розвитку освіти України у ХХІ столітті, а також зумовлено концептуальними засадами розвитку педагогічної освіти України, її інтеграції в європейський освітній простір.

Основною метою державної політики в галузі вищої освіти є створення умов для розвитку висококультурної особистості та творчої самореалізації кожного

громадянина України, оновлення змісту освіти й організації навчально-виховного процесу відповідно до європейських і світових стандартів. Саме тому зростають вимоги до викладача вищого навчального закладу, який відіграє провідну роль у реалізації актуальних завдань освітньої сфери.

Сучасна система підготовки викладачів орієнтована виключно на розвиток професійних умінь і навичок. Поза увагою залишається формування педагогічної культури майбутніх викладачів вищого навчального закладу, зокрема в умовах магістратури.

Педагогічна культура є частиною загальнолюдської культури. У ній найбільш повно відображені духовні та матеріальні цінності освіти й виховання, способи творчої педагогічної діяльності, необхідні для здійснення освітньо-виховного процесу. Отже, реальні потреби вищої й загальноосвітньої школи зумовлюють підвищення інтересу науковців до проблеми педагогічної культури.

У науковій педагогічній літературі останніх років до проблеми формування педагогічної культури сучасного педагога звертались такі вчені, як: О. Барабанщиков, О. Бондаревська, О. Гармаш, В. Гриньова, Т. Іванова, І. Ісаєв, А. Коржуєв, Н. Крилова, Н. Ліфінцева, С. Муцинов, С. Одарюк, Г. Різз, М. Скрипник, В. Сластьонін, П. Щербань та інші. Однак, незважаючи на дослідження цих та багатьох інших учених, проблема залишається актуальною й сьогодні. В її структурі недостатньо вивчено такі аспекти, як загальнофілософські питання особистості педагога вищої школи, напрями й принципи формування педагогічної культури майбутнього викладача вищої школи в умовах магістратури.

Мета статті – розглянути принципи формування педагогічної культури майбутнього викладача вищої школи в умовах магістратури.

Вища педагогічна школа покликана підготувати викладача, здатного забезпечити не лише всебічний розвиток особистості, формування її розумових, фізичних і естетичних здібностей, високих моральних якостей, а й давати знання, розвивати вміння та життєві компетенції, які відповідають світовим стандартам.

Педагогічний процес у магістратурі має забезпечувати не лише підвищення кваліфікації працівників системи освіти, самоосвіту та наукове зростання, а й особистісне зростання педагогічної культури кожного фахівця. Це означає, що в умовах магістратури будуть вирішені такі завдання, як:

- підвищення рівня педагогічної культури;
- поєднання професійного й особистісного зростання;
- розширення ступеня усвідомлення фахівцем загальнолюдських, професійних, педагогічних, особистісних цінностей;
- формування сучасного стилю мислення з його характерними ознаками: системності, гнучкості, динамізму, перспективності, історизму, об'єктивності, концептуальності тощо;
- підвищення толерантності;
- опрідметчування теоретичних знань;
- засвоєння ефективних стратегій самореалізації у професійній діяльності;
- доопрацювання тих складових педагогічної культури, які не були засвоєні раніше.

Для формування педагогічної культури майбутнього викладача вищої школи в умовах магістратури нами визначено певні провідні принципи, що стали основ-

ними положеннями для організації педагогічної діяльності в магістратурі, а саме: професійного спрямування освітнього процесу у ВНЗ; науковості, безперервності й наступності; інноваційної діяльності, єдності системного й особистісно орієнтованого підходу в підготовці викладача вищої школи; доступності; імплікації загальної та педагогічної культури; професійно-педагогічного самовдосконалення.

Основним є принцип *професійного спрямування* освітнього процесу в ВНЗ. Професійне спрямування має особливі ознаки: воно тісно пов'язане з пізнавальною спрямованістю підготовки майбутнього викладача та забезпечує завдяки цьому цілісність і динамічність освітнього процесу. У ВНЗ мають бути створені такі умови, за яких магістрант стане зацікавленим у своїй професійній діяльності і буде психологічно готовим до усвідомленого самостійного оволодіння професією.

Принцип науковості передбачає відповідність навчального компонента методики формування педагогічної культури педагога рівню розвитку науки й техніки. Особливість вищої освіти в тому, що наука все більше входить у навчально-виховний процес ВНЗ. Вона постійно розвивається, удосконалюється, безупинно оновлюється зміст освіти, педагогічні методи та методики, і саме тому науководслідницька діяльність викладача вищої школи повинна стати невід'ємним компонентом професійної діяльності. Впровадження майбутнім викладачем наукових досягнень у практику має проходити за такими етапами: осмислення ним наукових досягнень теорії і практики; перевірка розробок у реальних умовах вищої школи; нагромадження й осмислення педагогічного досвіду; впровадження його у практику роботи ВНЗ. Тому у формуванні світогляду майбутнього викладача важливе значення має виконання умов, які допомагають переводити наукові знання в систему поглядів і переконань. Це, насамперед, глибоке осмислення інформації. Чим глибше проникає думка майбутнього педагога в сутність наукових ідей, понять, законів, тим ширше стають можливості для формування його поглядів і переконань. Шлях від педагогічної ідеї до її впровадження – це шлях до професійного саморозвитку й удосконалення педагогічної культури майбутнього викладача ВНЗ.

Принцип безперервності та наступності полягає в тому, що оволодіння новими знаннями, технологіями й формування професійно-особистісних якостей здійснюється безперервно та поступово. Внутрішнім механізмом безперервності є наступність, яка передбачає збереження на кожному новому етапі базових знань, умінь, особистісно-професійних якостей як результату попередніх етапів і надає можливість просування у професійному становленні. Збереження принципу безперервності та послідовності забезпечує єдність теоретичної і практичної підготовки.

Принцип інноваційної діяльності майбутнього викладача передбачає створення педагогічних новацій, їх засвоєння, оцінювання та застосування на практиці. Оскільки в педагогіці відбуваються інноваційні процеси постійно, то майбутній викладач має їх знати. Крім того, він повинен розробляти свої ідеї і пропагувати їх.

Сучасні вітчизняні вчені розглядають інновацію в освіті по-різному:

– як процес створення, поширення й використання нових засобів для розв'язання тих педагогічних проблем, які досі розв'язувались по-іншому [5];

– як процес об'єктивного чи суб'єктивного оновлення теорії чи практики освіти, який оптимізує досягнення її мети. Інновації є результатом наукових пошуків, перспективного педагогічного досвіду окремих педагогів і педагогічних колективів [6, с. 4];

– як актуальні й значущі системні новоутворення, які виникають на основі різноманітних ініціатив і нововведень, що стають перспективними для еволюції освіти, позитивно впливають на її розвиток [1];

– як результат процесу розроблення і практичної реалізації основних гіпотез, ідей, моделей; як створення, поширення й використання нових форм, методів, засобів для тих освітніх завдань, які досі не вирішувались або розв'язувались інакше як у теорії, так і на практиці [3].

Для інноваційної діяльності характерними є послідовні дії: розробка нововведень; вивчення створеного (оцінювання експертами, дослідна перевірка, доопрацювання фахівцями, впровадження у практику; теоретичне вивчення нового, його практичне засвоєння, подальший розвиток предмета інновацій).

Принцип єдності системного й особистісно орієнтованого підходу у формуванні особистості майбутнього викладача вищої школи. Системний підхід до педагогічних явищ дає змогу майбутньому викладачеві ВНЗ розуміти інтегративні процеси педагогічних систем. Цей принцип є одним з найважливіших показників педагогічної культури. Саме системність і цілісність дають можливість осмислити багатоаспектність педагогічної культури й вибудувати професійну діяльність щодо цілісності її формування в майбутнього фахівця. Особистісно орієнтований підхід має гуманістичний смисл і полягає в розвитку в майбутнього викладача рефлексивної культури у відносинах з колегами, студентами. На думку І. Беха, у ВНЗ цього можна досягти певними шляхами: створення необхідного середовища для багатогранної творчої діяльності магістранта; створення ситуацій для вияву позитивних емоцій, переживань суб'єкта в конкретній комунікативній діяльності, а також у діяльності, спрямованій на суспільно значуще професійне й особистісне самовизначення, на його інтелектуально-моральний розвиток; створення “духу” вищого навчального закладу на основі різнопланового, неформального, морального, особистісного спілкування як специфічної форми людських відносин; інтерес майбутніх педагогів до освоєння педагогічних технологій; створення середовища, яке стимулює й розвиває магістранта [2, с. 26–27].

Принцип доступності зумовлює побудову методики формування педагогічної культури на основі реальних можливостей, вікових особливостей та інтелектуального складу особистості магістранта.

Принцип імплікації загальної й педагогічної культури. Гармонія загальної та педагогічної культури викладача вищого навчального закладу – основа гуманістичного розвитку особистості магістранта, тому що в процесі залучення майбутнього спеціаліста до національних культурних традицій, загальнолюдських та педагогічних цінностей і їх втілення в життя відбувається реформування зовнішніх впливів у внутрішні мотиви особистості.

Взаємозв'язок загальної й педагогічної культури становить основу формування гуманітарної культури особистості, яка являє собою сукупність загальнолюдських ідей, ціннісних орієнтацій і якостей особистості, універсальних способів пізнання та гуманістичної технології професійної діяльності [4, с. 133].

Варто зазначити, що майбутні педагоги вищої школи мусять формувати в собі почуття інтелігентності. Вона має виступати показником морально-духовного ідеалу для тих, хто нас оточує. Високе звання професора, доцента, викладача ВНЗ пов'язане з інтелектуальною й моральною довершеністю людини, з найвищим

проявом професіоналізму у своїй галузі. Тому інтелігентність є стрижнем становлення педагогічної культури викладача.

Реалізація цього принципу потребує створення необхідних умов для розширення загальної культури майбутнього викладача. Вирішити цю проблему можна, перш за все, шляхом створення необхідних передумов для саморозвитку та самовдосконалення.

Отже, одним з вихідних є *принцип професійно-педагогічного* самовдосконалення. Професійне самовдосконалення являє собою вид спеціальної систематичної діяльності, спрямованої на вміння керувати собою, саморозвиток соціально й професійно важливих якостей особистості. Принцип професійно-педагогічного самовдосконалення характеризується підвищенням професійної та загальної культури майбутнього викладача ВНЗ, його самовихованням і саморозвитком професійно значущих якостей, педагогічних цінностей, педагогічної майстерності, які є основою педагогічної культури викладача вищої школи [4, с. 134].

Актуальність усіх принципів зумовлена такими чинниками:

- поповненням психолого-педагогічних знань, встановленням нових закономірностей і тенденцій, які мають загальнопедагогічне значення;
- забезпеченням потреби особистості у професійному зростанні;
- відсутністю у ВНЗ розгорнутої системи підвищення професійно-педагогічної культури;
- створенням загальної атмосфери, яка відображає культуру кафедри, факультету, ВНЗ [4, с. 134].

Висновки. Таким чином, педагогічний процес у магістратурі має забезпечувати не лише підвищення кваліфікації працівників системи освіти, самоосвіту й наукове зростання, а й особистісне зростання педагогічної культури кожного фахівця. Це означає, що в умовах магістратури будуть розв'язані такі завдання, як: підвищення рівня педагогічної культури; поєднання, взаємозв'язок професійного й особистісного зростання; розширення ступеня усвідомлення майбутнім фахівцем загальнолюдських, професійних, педагогічних, особистісних цінностей; формування сучасного критичного стилю мислення; підвищення толерантності; впровадження у практику теоретичних знань; засвоєння ефективних стратегій самореалізації у професійній діяльності; доопрацювання тих складових педагогічної культури, які не були засвоєні раніше.

Література

1. Барви творчості : наук.-метод. збірник / [за ред. І.Г. Єрмакова]. – К. : Козаки, 1995. – 256 с.
2. Бех І.Д. Особистісно орієнтований підхід у вихованні / І.Д. Бех // Професійна освіта: педагогіка і психологія : польсько-український журнал / [за ред. Тадеуша Левовицького, Юланти Вільш, Івана Зязюна, Неллі Ничкало]. – К. : Ченстохова, 2000. – Ч. II. – 486 с.
3. Буркова Л.В. Педагогічні інновації та їх діагностична експертиза: теоретичний аспект / Л.В. Буркова. – К. : Наук. світ, 1999. – 37 с.
4. Исаев И.Ф. Профессионально-педагогическая культура преподавателя : учеб. пособ. для студ. высш. учеб. заведений / И.Ф. Исаев. – М. : Академия, 2002. – 208 с.
5. Савченко О.Я. Дидактика початкової школи : підручник для студ. пед. ф-тів / О.Я. Савченко. – К. : Абрис, 1997. – 416 с.
6. Сущенко Т.І. Науково-методичне забезпечення інноваційної діяльності вчителів / Т.І. Сущенко // Педагогіка і психологія формування творчої особистості: проблеми і пошуки : зб. наук. праць / редкол.: Т.І. Сущенко (відп.ред) та ін. – К. ; Запоріжжя, 2004. – Вип. 30. – С. 3–11.